РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

26 март 2009 година *

По дело C-348/07

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 234 ЕО от Landgericht Hamburg (Германия) с акт от 18 юни 2007 г., постъпил в Съда на 27 юли 2007 г., в рамките на производство по дело

Turgay Semen

срещу

Deutsche Tamoil GmbH,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: г-н P. Jann, председател на състав, г-н M. Ilešič, г-н A. Tizzano, г-н E. Levits (докладчик) и г-н J.-J. Kasel, съдии,

* Език на производството: немски.

генерален адвокат: г-н M. Poiares Maduro,
секретар: г-жа C. Strömholm, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 18 септември 2008 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за г-н Semen, от адв. H.-J. Rust, Rechtsanwalt,

— за Deutsche Tamoil GmbH, от адв. T. Wambach, Rechtsanwalt,

— за германското правителство, от г-н M. Lumma, както и от г-жа J. Kemper и г-жа T. Baermann, в качеството на представители,

— за италианското правителство, от г-н I. M. Braguglia, в качеството на представител, подпомаган от г-н S. Fiorentino, avvocato dello Stato,

— за Комисията на Европейските общности, от г-н H. Støvlbæk и г-н H. Krämer, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 19 ноември 2008 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 17 от Директива 86/653/ЕИО на Съвета от 18 декември 1986 година относно координирането на правото на държавите членки, свързано с дейността на самостоятелно заетите търговски представители (ОВ L 382, стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 176, наричана по-нататък „Директивата“).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н Semen, наемател на бензиностанция, и Deutsche Tamoil GmbH (наричано по-нататък „Deutsche Tamoil“) във връзка с размера на обезщетението при прекратяване на договор, дължимо на г-н Semen, поради развалянето от страна на посоченото дружество на сключения между тях договор.

Правна уредба

Общностна правна уредба

3 Член 17 от Директивата гласи:

„1. Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че търговският агент [да се чете: „търговският представител“] след прекратяването на договора за представителство е обезщетен в съответствие с параграф 2 или е обезщетен за вреди в съответствие с параграф 3.

2. а) Търговският представител има право на обезщетение, ако и при условие, че:

— е привлякъл нови клиенти за принципала или значително е увеличил обема на търговията със съществуващи клиенти и принципалът продължава да извлича съществени ползи от търговията с такива клиенти,

и

— изплащането на това обезщетение е оправдано с оглед на всички обстоятелства, и по-специално комисионата, изгубена от търговския представител при търговията, извършена с такива потребители [да се чете: „с тези клиенти“]. Държавите членки могат да предвидят такива обстоятелства да включват също и прилагане или неприлагане на клауза за забрана на конкурентна дейност, по смисъла на член 20.

б) Размерът на обезщетението не може да надвишава число, еквивалентно на обезщетение за една година, изчислено на базата на средното годишно възнаграждение на търговския представител за предходните пет години, а ако договорът е продължил по-малко от пет години, обезщетението се изчислява средно за периода.

в) Предоставянето на такова обезщетение не пречи на търговския представител да предяви иск за вреди.

[…]“

Национална правна уредба

4 Член 89b, параграф 1 от германския търговски кодекс (Handelsgesetzbuch), в сила към момента на осъществяване на фактите, разглеждани в главното производство, транспонира член 17, параграф 2 от Директивата в националното право. Той гласи следното:

„1. След прекратяване на договора търговският представител може да изиска от принципала заплащането на подходящо обезщетение, когато и доколкото:

(1) принципалът дори след прекратяването на договора извлича значителни ползи от търговски отношения с нови клиенти, привлечени от търговския представител,

(2) поради прекратяването на договора търговският представител губи правото си на възнаграждението, което би получил, ако договорът не беше прекратен, за сделки, които са сключени или предстои да бъдат сключени с клиенти, които той е привлякъл, и

(3) предвид всички обстоятелства заплащането на обезщетение е оправдано.

2. Приравнено на привличане на нов клиент е положение, при което търговският представител дотолкова е задълбочил търговските отношения със съществуващ клиент, че от икономическа гледна точка положението е равнозначно на привличането на нов клиент."

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

5 От 1 ноември 2001 г. до 31 декември 2005 г. г-н Semen е бил наемател на бензиностанция на Deutsche Tamoil в Берлин. Там той е продавал от името и за сметка на последното предимно моторни горива и смазочни масла, но и телефонни карти на различни оператори, които посоченото дружество е предоставяло на негово разположение.

6 Deutsche Tamoil принадлежи към либийската публична група Oilinvest, която в Германия управлява мрежа от приблизително 250 бензиностанции както под марката висок клас „Tamoil" — наименование на собствената му фирма, така и под по-евтината и по-нисък клас марка „HEM".

7 Управляваната от г-н Semen бензиностанция е била бензиностанция „HEM". За моторните горива неговата комисиона се е изчислявала въз основа на продаденото количество (комисиона за литър), а за смазочните масла — въз основа на реализирания оборот. В случай на покупка на бензин от притежатели на

клиентски карти, на които Deutsche Tamoil е предоставял намаления, комисионата, която г-н Semen е получавал, съответно се е намалявала.

8 Landgericht Hamburg е сезиран, за да се произнесе по въпроса за обезщетението, което трябва да се заплати на г-н Semen след прекратяване на договора между него и Deutsche Tamoil.

9 Според германската съдебна практика трите критерия, установени в член 89b, параграф 1 от германския търговски кодекс, са кумулативни и взаимно се ограничават. Така обезщетението не може да надхвърля най-ниския размер, получен при прилагането на един от тези три критерия.

10 Като се основава на тази съдебна практика, запитващата юрисдикция е склонна да тълкува член 17, параграф 2, буква а) от Директивата в смисъл, че тази разпоредба, според която комисионата, изгубена от търговския представител, представлява само един от елементите, които трябва да се вземат предвид при проверката на обосноваността, позволява също така да се приеме, че комисионата, изгубена от този представител, представлява горната граница на обезщетението.

11 Тъй като обаче има съмнения относно посоченото тълкуване на член 17, параграф 2, буква а) от Директивата, Landgericht Hamburg решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) В съответствие ли е с член 17, параграф 2, буква а) от Директивата обезщетението, на което има право търговският представител, да се ограничи до комисионата, изгубена от него вследствие на прекратяването на договорното правоотношение, дори когато ползите, които остават за принципала след прекратяването на договора, трябва да се считат за по-големи?

2) В случай че принципалът принадлежи към група от дружества, спадат ли ползите, извлечени от дружествата от групата, към посочените по-горе ползи?“

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

12 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 17, параграф 2, буква а) от Директивата трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява обезщетението, което търговският представител има право да получи, служебно да се ограничава до комисионата, изгубена от него вследствие на прекратяването на договорното правоотношение, дори ако ползите, които остават за принципала след прекратяването на договора, трябва да се считат за по-големи.

13 В това отношение в самото начало следва да се отбележи, че тълкуването на член 17 от Директивата трябва да се разглежда с оглед на целта, преследвана от последната, и с оглед на системата, която тя въвежда (вж. Решение от 23 март 2006 г. по дело Honyvem Informazioni Commerciali, C-465/04, Recueil, стр. I-2879, точка 17).

14 Освен това е безспорно, че Директивата има за цел да хармонизира правото на държавите членки, уреждащо правоотношенията между страните по договор за търговско представителство. Така тя е насочена по-специално към предоставянето на правна закрила на търговските представители в отношенията им с техните принципали и към установяването в членове 13—20 от нея на правила, уреждащи сключването и прекратяването на договора за представителство (Решение по дело Honyvem Informazioni Commerciali, посочено по-горе, точки 18 и 19).

15 Що се отнася до прекратяването на договора, член 17, параграф 1 от Директивата въвежда система, позволяваща на държавите членки да избират между две разрешения. Всъщност те трябва да предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че след прекратяването на договора за представителство търговският представител или е обезщетен в съответствие с критериите, посочени в параграф 2 от същия член, или е обезщетен за вреди съгласно критериите, определени в параграф 3 от него.

16 Федерална република Германия избира разрешението, предвидено в споменатия член 17, параграф 2.

17 Според постоянната съдебна практика системата, въведена с член 17 от Директивата има императивен характер, по-специално с оглед закрилата на търговския представител след прекратяването на договора за представителство (Решение от 9 ноември 2000 г. по дело Ingmar, C-381/98, Recueil, стр. I-9305, точка 21 и Решение по дело Honyvem Informazioni Commerciali, посочено по-горе, точка 22).

18 Така, що се отнася до обезщетението при прекратяване на договора, държавите членки могат да упражнят своето право на преценка при избора на метод за изчисляване на обезщетението единствено в точните рамки, установени от членове 17 и 18 от Директивата (Решение по дело Ingmar, посочено по-горе, точка 21 и Решение по дело Honyvem Informazioni Commerciali, посочено по-горе, точка 35).

19 Системата на процедурата, предвидена в член 17 от Директивата, се състои от три фази. Най-напред, първата от тези фази има за цел да определи ползите за принципала, произтичащи от търговията с клиентите, привлечени от търговския представител, съобразно разпоредбите на член 17, параграф 2, буква а), първо тире от тази директива. По-нататък, цел на втората фаза е проверка по смисъла на второто тире от тази разпоредба дали размерът, определен въз основа на горепосочените критерии, е оправдан с оглед на всички обстоятелства, и по-специално комисионата, изгубена от търговския представител. На последно място, в третата фаза размерът на обезщетението се привежда в съответствие

с горната граница, предвидена в член 17, параграф 2, буква б) от Директивата, което се налага единствено ако размерът, резултат от двете предходни фази на изчисление, я надвишава.

20 Следователно тъй като изгубената от търговския представител комисиона представлява само един от релевантните фактори в проверката на обосноваността, задача на националната юрисдикция е в хода на втората фаза на своята оценка да прецени дали обезщетението, предоставено на търговския представител, изглежда in fine оправдано и в резултат дали — и евентуално в каква степен — с оглед на всички присъщи на случая обстоятелства това обезщетение следва да се коригира.

21 С оглед на целта на Директивата, припомнена в точка 14 от настоящото съдебно решение, от посочената система следва, че тълкуване на член 17 от Директивата като предложеното от запитващата юрисдикция може да се допусне единствено ако е изключена възможността такова тълкуване да се окаже в ущърб на търговския представител.

22 В това отношение следва да се констатира също, че Съдът вече се е позовавал на доклада по приложението на член 17 от Директивата, представен от Комисията на 23 юли 1996 г. [COM(96) 364 окончателен]. Този доклад дава подробни сведения относно действителното изчисляване на обезщетението и има за цел да улесни по-еднообразно тълкуване на този член 17 (вж. Решение по дело Honyvem Informazioni Commerciali, посочено по-горе, точка 35). Така посоченият доклад излага различни фактори, които следва да се вземат предвид при практическата преценка на обосноваността, някои от които могат да допринесат за по-високо обезщетение.

23 Поради това в светлината на тези съображения следва да се констатира, че свободата на преценка, с която разполагат държавите членки за евентуална корекция с оглед на обосноваността на обезщетението, дължимо на търговския представител при прекратяване на договора, не може да се тълкува изключително в смисъл на потенциална корекция към намаляване на това обезщетение. Всъщност подобно тълкуване на член 17, параграф 2, буква а), второ тире от Директивата, което позволява служебното изключване на всяко увеличение на посоченото обезщетение, би представлявало тълкуване в ущърб на търговския представител, чийто договор се прекратява.

24 От това следва, че не може да се допусне съдебна практика като посочената в точка 9 от настоящото съдебно решение, която изключва служебно възможността при прилагането на критерия за обоснованост обезщетението да бъде увеличено до тавана, определен в член 17, параграф 2, буква б) от Директивата, в случай че ползите, които остават за принципала, са по-големи от оценката на комисионата, изгубена от търговския представител.

25 С оглед на изложеното, на първия въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 2, буква а) от Директивата трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява обезщетението, което търговският представител има право да получи, служебно да се ограничава до комисионата, изгубена от него вследствие на прекратяването на договорното правоотношение, дори когато ползите, които остават за принципала след прекратяването на договора, трябва да се считат за по-големи.

По втория въпрос

26 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 17, параграф 2, буква а) от Директивата трябва да се тълкува в смисъл, че в случай че принципалът принадлежи към група от дружества, ползите, извлечени от дружествата от тази група, се считат за част от ползите на принципала и би следвало да се отчитат при изчисляването на обезщетението, на което търговският представител има право.

27 При тълкуването на член 17, параграф 2, буква а), първо тире от Директивата следва най-напред да се направи позоваване на неговия текст.

28 В това отношение следва да се констатира, че тази разпоредба се отнася изключително до договорните правоотношения „клиенти/принципал“ и до ползите за „принципала“, произтичащи от търговията с тези клиенти. Следователно буквално тълкуване на член 17, параграф 2, буква а), първо тире от

Директивата води до извода, че тази разпоредба изключва възможността ползите на трети лица да могат да се вземат предвид при изчисляването на „ползите на принципала“.

29 Това тълкуване, а именно изразяващото се във вземане предвид изключително на връзката между принципала и търговския представител, се потвърждава от систематичното тълкуване на посочената разпоредба.

30 Всъщност таванът на размера на обезщетението, предвиден в член 17, параграф 2, буква б) от Директивата, се изчислява въз основа на възнагражденията, получени от търговския представител. Както обаче отбелязва италианското правителство, дори ако принципалът участва в група от дружества, само принципалът, а не другите дружества от групата, във всички случаи заплаща възнаграждението.

31 На последно място следва да се констатира, че от второто съображение от Директивата е видно, че тя има за цел по-специално сигурността на търговските сделки, а оттам правната сигурност в сферата на търговското представителство. Тази цел по принцип изключва отчитане на ползи за трети лица, освен ако то не е предвидено в договорното правоотношение между принципала и търговския представител. В това отношение задача на националната юрисдикция е да прецени договора за търговско представителство в зависимост от приложимото национално право.

32 Предвид изложеното на втория въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 2, буква а) от Директивата трябва да се тълкува в смисъл, че в случай че принципалът принадлежи към група от дружества, ползите, извлечени от дружествата от посочената група, по принцип не се считат за част от ползите на принципала и следователно не трябва задължително да се отчитат при изчисляването на обезщетението, на което има право търговският представител.

По съдебните разноски

33 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

1) **Член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653/ЕИО на Съвета от 18 декември 1986 година относно координирането на правото на държавите членки, свързано с дейността на самостоятелно заетите търговски представители, трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява обезщетението, което търговският представител има право да получи, служебно да се ограничава до комисионата, изгубена от него вследствие на прекратяването на договорното правоотношение, дори когато ползите, които остават за принципала след прекратяването на договора, трябва да се считат за по-големи.**

2) **Член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 трябва да се тълкува в смисъл, че в случай че принципалът принадлежи към група от дружества, ползите, извлечени от дружествата от посочената група, по принцип не се считат за част от ползите на принципала и следователно не трябва задължително да се отчитат при изчисляването на обезщетението, на което има право търговският представител.**

Подписи